

Böcker att notera

Till årets tema

Harald Buchinger, "On the Origin and Development of the Liturgical Year: Tendencies, Results, and Desiderata of Heortological Research", *Studia Liturgica* 40 (2010), s. 14-45

Böcker om kyrkobyggnader

Carin Bergström, *Mitt i byn. Med kyrkan som följeslagare genom Sveriges historia*. Stockholm: Natur & Kultur i samarbete med Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. 203 s., ill. ISBN 978-91-2714-332-6
En personlig skildring av sockenkyrkans roll i våra förfäders liv. Boken kan ses som en inlägg i debatten om vad vi ska göra med de många kyrkobyggnader som sällan används i dag.

Markus Dahlberg & Ingrid Sjöström (red.), *Skåne. Landskapets kyrkor*. Forskningsprojektet Sockenkyrkorna: kulturarv och bebyggelsehistoria. Stockholm: Riksantikvarieämbetet, 2015. 283 s., ill. ISBN 978-91-7209-710-0
Boken innehåller inledande kapitel om kyrkorna i landskapet och om bänklängder. Därefter kommer åtta kronologiskt ordnade kapitel om kyrkorna i Skåne från äldre medeltid till nutid. Dessa följs av ett kapitel om kulturarv och bebyggelsehistoria samt en sammanställning av litteratur om Skånes kyrkor. Författarna är Markus Dahlberg, Birgitta Roeck Hansen, Helena Hoas, Margareta Kempff Östlind, Mattias Karlsson, Göran Lindahl, Ing-Marie Nilsson (+) och Ingrid Sjöström. Boken finns även publicerad elektroniskt på <http://samla.raa.se>.

Ulf Sporrøng (red.), *Kyrkan i landskapet*. KVHAA Handlingar, Historiska serien 30. Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, 2015. 171 s., ill. ISBN 978-91-7402-432-6
Innehåll: Ulf Sporrøng, "Kyrkan, landskapet och platsens själ"; Birgitta Roeck Hansen, "Hur landskapet har utnyttjats för kyrkornas lokalisering"; Ann Catherine Bonnier, "Örberga kyrka i maktens landskap"; Stefan Brink, "Bygdekyrkor eller egenkyrkor i Norrland?"; Anders Andrén, "En tolkning av det historiska landskapet runt Dalby kyrka och kloster"; Martin Giertz, "Prästgårdskulturen, kyrkan och landskapet. Om det Linneanska arvet, platsens själ och Edens lust-

gård”; Kristina Franzén, ”Sockenstämmans krav och önskemål på platsen för en ny kyrka. Två 1800-talsexempel från Växjö stift”.

Bengt Stolt, *Vamlingbo kyrka*. Under medverkan av Jakob Lindblad. Hoburgs ting, Gotland band X:1. Sveriges kyrkor, konsthistoriskt inventarium, 235. Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, 2015. 159 s., ill. ISBN 978-91-7402-435-7
Enligt förordet är volymen den första i ett led att publicera de landskyrkor på Gotland som ännu inte har behandlats i serien Sveriges kyrkor. Serien, som tidigare utgavs av Riksantikvarieämbetet, håller på att finna nya former. Medan huvudmannskapet utreds står Kungl. Vitterhetsakademien för utgivningen. En interimistisk redaktionskommitté ansvarar för volymernas kvalitet och överensstämmelse med seriens principer.

Claes Wahlöö, *Skånes kyrkor 1050–1949. Guide till 493 monument och minnesplatser. Därtill: Försvunna kyrkor, Runstenar knutna till kyrkor, Heliga källor, Kyrkor 1950–2000*. [Lund]: DOMVS PROPRIA, 2014. 512 s., ill. ISBN 978-91-637-5874-4
Boken innehåller allt det som titeln säger och litet till. Här finns korta beskrivningar med exteriörfoton av 493 kyrkor byggda före 1950 plus en förteckning över 44 kyrkor byggda 1950–2000. Till hjälp för den som förvirras av mångfalden finns ett avsnitt som heter ”Juveller i kronan & speciella kyrkor”. Därtill finns listor på försvunna kyrkor, runstenar knutna till kyrkor, heliga källor, en kronologiskt ordnad förteckning över inventarier (alla altarpuppstatser, dopfontar, predikstolar och triumfkrucifix samt övriga inventarier i urval), listor på kyrkorna ordnade kommunvis och sekel för sekel samt ett personregister och en käll- och litteraturförteckning.

Anders Åman, *Helgo Zettervalls domkyrkorestaureringar*, red. Emilie Karlsmo, Jakob Lindblad & Henrik Widmark. Acta Universitatis Upsaliensis. Arcus Sacri 2. Uppsala: Forum för forskning kring de kyrkliga kulturarven, 2015. xxviii + 200 + [16] s., ill. ISBN 978-91-554-9178-9
Detta är en korrekturläst utgåva av Anders Åmans otryckta licentiatavhandling från 1963 med inledning, nytt bildurval och nya bildtexter.

Doktorsavhandling

Anna Minara Ciardi, *On the Formation of Cathedral Chapters and Cathedral Culture. Lund, Denmark, and Scandinavia, c. 1060–1225*. Bibliotheca historico-ecclesiastica Lundensis 60. Diss. Lund: Lunds univ., 2016. 176 s. ISBN 978-91-9831-711-4
Avhandlingen är en sammanläggningsavhandling bestående av en allmän inledning och fem tidigare publicerade artiklar. Som titeln anger handlar den om de äldsta domkapitlen i Skandinavien, med fokus på Lund. Förutom de detaljerade resonemangen i de enskilda artiklarna presenterar den två huvudtankar: 1. Domkapitlens primära funktion var den liturgiska: att upprätthålla daglig mässa och tidegärd vid domkyrkorna. Vi måste därför ersätta en gammal syn inom forskningen, enligt vilken domkapitel uppfanns av kyrkorätten ca 1150 och mer eller mindre påtvingades domkyrkorna i Skandinavien under det följande seklet, med en insikt om att dom- eller (rättare) katedralkapitel fanns så snart ett

biskopssäte etablerades, varefter de successivt utvecklades genom ökade resurser och en stramare organisation där juridiska funktioner blev allt viktigare. 2. Vi har sedan länge talat om monastisk kultur – alltså den kultur som frodades i och främjades av de medeltida klostren – och om skolastisk kultur vid de medeltida katedralskolorna och universiteten. Förf. vill att vi även ska erkänna och börja tala om en medeltida katedralkultur buren av katedralkapitlen.

Festskrifter och konferensantologier

Jonas Carlquist & Virginia Langum (red.), *Words and Matter. The Virgin Mary in Late Medieval and Early Modern Parish Life*. Runica et Mediaevalia, Scripta minora 24. Stockholm: Sällskapet Runica et Mediaevalia, 2015. 253 s., ill.

ISBN 978-91-88568-64-9

Boken bygger på föredrag hållna vid en konferens på Umeå universitet i november 2012. Den innehåller en inledning av Jonas Carlquist, en epilog av Virginia Langum och tolv artiklar fördelade på fyra avdelningar med följande titlar: "I. Mary in Medieval Parish Art", "II. Interpreting Mary in Word and Image", "III. The Body, Mary, and the Faithful" och "IV. Mary and the Reformed Parish". Sist kommer en bibliografi och en presentation av författarna.

Erik Berggren & Maria Eckerdal (red.), *Ecclesiologica & alia. Studia in honorem Sven-Erik Brodd*. Bibliotheca theologiae practicae 96. Skellefteå: Artos, 2016.

ISBN 978-91-7580-788-1

Boken innehåller en Tabula gratulatoria och två huvudavdelningar, där den första innehåller tio artiklar på svenska och en på danska, den andra nio artiklar på engelska. Somliga artiklar har en engelsk sammanfattning. Sist i boken finns förteckningar över Sven-Erik Brodds tryckta skrifter 1967–2015 och över de medverkande författarna.

Martin Berntson & Anna Minara Ciardi (red.), *Kyrklig rätt och kyrklig orätt – kyrkorättsliga perspektiv. Festskrift till professor Bertil Nilsson*. Bibliotheca theologiae practicae 97. Skellefteå: Artos, 2016. 487 s. ISBN 978-91-7580-792-8

Boken innehåller ett förord, en presentation av festföremålet, en Tabula gratulatoria samt två huvudavdelningar: Del I, "Kyrklig rätt och kyrklig orätt – Sverige", innehåller tretton artiklar på svenska och två på engelska; del II, "Kyrklig rätt och kyrklig orätt – Norden och Europa", innehåller fem artiklar på svenska, tre på danska, två på norska och två på engelska. De engelskspråkiga artiklarna är försedda med sammanfattning på svenska, de övriga med sammanfattning på engelska. Sist står förteckningar över Bertil Nilssons tryckta skrifter 1978–2015 och över bokens medarbetare.

Pamela Couture m.fl. (red.), *Complex Identities in a Shifting World. Practical Theological Perspectives*. International Practical Theology 17. Wien: LIT, 2015. 276 s.

ISBN 978-3-643-90509-3

Bokens artiklar har tidigare presenterats i föredragsform vid en konferens i Toronto 2013 organiserad av International Academy of Practical Theology. De tjugotvå bidragen är organiserade i följande tre avdelningar: "Narrativity and Identity", "Postcolonialism" och "Plural Voices and Encounters". IAPT anord-

nar en internationell konferens vartannat år och den nästkommande äger rum i Oslo 20–24 april 2017.

Birgitta Sarelin & Mikael Lindfelt (red.), *Den kommunikativa kyrkan. Festskrift till Bernice Sundkvist på 60-årsdagen*. Skellefteå: Artos, 2016. 270 s.

ISBN 978-91-7580-791-1

Boken innehåller ett förord, en Tabula gratulatoria och 14 artiklar, varav elva är på svenska, två är på norska, en på danska och en innehåller en edition av en svensk predikan på latin från 1400-talet. Sist står en förteckning över bokens medarbetare.

Utgåvor av predikningar

Johnny Hagberg (red.), *Gunno Brynolphi Blutherus: Jehova Juvante. Concio Synodalis*.

Skara stiftshistoriska sälls-kaps skriftserie 78. Skara: Skara stiftshistoriska sällskap, 2014. 117 s. inkl. faksimil. ISBN 978-91-86681-21-0

Boken innehåller en faksimil och transkription av en prästmötespredikan hål-len i Skara 1644. Den inleds med en kort biografi över Blutherus baserad på Karlstads stifts herdaminne och en introduktion till prästmötet som fenomen av Anders Jarlert.

Anders Jarlert (red.), *Andreas Johannis Prytz: Gustavi Kyrkios i Götaborg Inwygning*. 3:e uppl. Göteborg: Göteborgs stiftshistoriska sällskap, 2008. VIII + 48 s.

ISBN 978-91-7029-651-2

Denna bok tas upp här, trots att den är några år gammal, eftersom den är av stort värde för homiletikens historia i Sverige och inte tidigare har anmålts i *Svenskt Gudstjänstliv*. Utgivarens inledning innehåller en intressant diskussion av kyrkoinvigningar och kyrkomässor i det lutherska Sverige och vilken syn på kyrkobyggnaden de implicerar.

Anders Jarlert (red.), *”I dag Konung, i morgon död”. Matthias Steuchius likpredikan över Riksänkedrottningen Hedvig Eleonora och Änkehertiginnan Hedvig Sofia*. Meddelanden från Kyrkohistoriska arkivet i Lund. Ny följd 11. Lund: Lunds Universitets Kyrkohistoriska Arkiv, 2015. 95 s. inkl. faksimil. ISBN 978-91-89515-24-6

Utgåvan innehåller en utförlig inledning om de avlidna och de historiska omständigheterna kring begravningen, som skedde ”i stillhet” (s. 9–32). Efter faksimil och transkription av likpredikan (s. 33–61) följer en kommentar (s. 63–86). Boken avslutas med en käll- och litteraturförteckning.

Övrigt

Torbjörn Aronson, *Ett nytt karismatiskt landskap i Sverige*. Stockholm: Areopagos, 2016. 77 s. ISBN 978-91-7866-994-3

Boken innehåller kapitlet ”Vad menas med ’pentekostalism’ och ’neokaris-matiska’ församlingar?”, ”Trosrörelsen”, ”Samfundsberoende församlingar”, ”Anglosaxiska nätverk och församlingsplanteringar”, ”Migrantförsamlingar”, ”Neokarismatiska församlingar inom EFK, Pingst-FFS och andra frikyrkor”,

”En växande samfundsöverskridande församlingsrörelse med nedslag även inom Svenska kyrkan” samt ”Listor över församlingar”. Det sistnämnda kapitlet är med sina 30 sidor det mest omfattande.

Øystein Ekroll (red.), *Helgenkongen St. Olav i kunsten*. Trondheim: Museumsforlaget & Nidaros domkirkes restaureringsarbeider, 2016. 304 s., ill.

ISBN 978-82-8305-031-8

Boken innehåller nio artiklar som behandlar Olavsrelikier och bilder av S:t Olav på altaren, kyrkväggar, mynt, sigill, heraldiska vapen och ikoner. Dessutom diskuteras det nationalistiska bruket av Olavsbilder 1920–1945. Bilderna i färg och svart-vitt är ca 130 till antalet.

Sune Fahlgren & Jonas Idestrom (red.), *Ecclesiology in the Trenches. Theory and Method under Construction*. Church of Sweden Research Series 10. Eugene, Oregon: Pickwick Publications, 2015. 241 s. ISBN 978-1-4982-0864-2

Denna antologi inleds med ett förord och en artikel av Sven-Erik Brodd om forskarseminariet i kyrkovetenskap i Uppsala. Därefter följer tolv artiklar fördelade på tre avdelningar: ”Systematic Ecclesiology under Construction”, ”Empirical Ecclesiology under Construction” och ”Embedded Ecclesiology under Construction”. Varje artikel inleds med ett kort förord av redaktörerna och boken avslutas med en samlad bibliografi.

Charlotta Hanner Nordstrand m.fl., *Kyrkans föremål. Beskrivande lexikon*. Skara stiftshistoriska sällsks skriftserie 84. [Göteborg]: Institutionen för kulturvård vid Göteborgs universitet & Skara stiftshistoriska sällskap, 2015. 261 s., ill.

ISBN 978-91-86681-28-9

Detta lexikon är ordnat i två huvudavdelningar: Först ”Faktarutor” med avsnitten ”Stilepoker och historiska epoker”, ”Reformationen”, ”De liturgiska färgerna” och ”Kortkort om kristna symboler och attribut”; därefter ”Lexikon”, som innehåller uppslagsorden ordnade tematiskt under kategorier som ”Altare”, ”Läktare”, ”Textil” m.m. Ett index i slutet av boken underlättar letandet efter specifika uppslagsord, t.ex. ”Värja”, som återfinns under kategorin ”Gravminnen”.

